

איציק מאַנגער

די מעשיות פֿון הערשל זומערווינט

מעשה. די מעשיות האָט מיר דערציילט הערשל זומערווינט ביי פֿאַנטולע גוי אין דער טשאַינע, וווּ ייִדישע טרעגערס, וואַסער-פֿירערס און סתם האָרעפֿאַשניקעס פֿלעגן קומען טרינקען טיי צווישן פֿינף און זעקס נאָך מיטאַג..

אַלע מעשיות, וואָס הערשל האָט דערציילט, זענען געווען אויסטערליש ביז גאָר, און אַלע מעשיות זענען געווען אמתע, ווייל זיי האָבן זיך געטראָפֿן מיט אים אַליין.

אויב איר זעט נאָך היינט צו טאָג אַן אויסגעשטערנטן הימל, ווייסט איר וועמען איר האָט צו פֿאַרדאַנקען? קיינעם נישט, אַחוץ הערשל זומערווינטן.

געשען איז דאָס אַ מאָל, ווען ער, הערשל, איז נאָך געווען אַ קליין חדר-יינגל. אין גאַנצן אַ יאָר עלף.

אַ שטיפֿער איז ער געווען איינער אין דער וועלט; שמיץ האָט ער געכאַפט פֿונעם רבין, ווי פֿיל ס'איז נאָר אין אים אַרײַן; יעדן נייעם קאַנטשיק האָט ער פֿאַרזוכט דער ערשטער.

נאָר די שמיץ פֿונעם רבין זענען געווען אַ גאָרנישט מיט אַ נישט אַנטקעגן דעם קנייפֿן פֿון דער שטיפֿמאַמע.

הערשלס מאַמע איז געשטאַרבן, ווען זי איז געגאַנגען מיט אים צו קינד. ער איז געבוירן געוואָרן אַ יתום.

און די שטיפּמאַמע, וואָס דער טאַטע האָט אין אַ צײַט אַרום אַראָפּגעבראַכט פֿון דער פֿרעמד, האָט אים, הערשלען, נישט ליב געהאַט, און ס'איז אַ סבֿרה, אַז נישט אומזיסט. הערשל איז איר דערגאַנגען די יאָרן. האָט זי אים געשיקט אַ גאַנג, איז ער פֿאַרפֿאַלן געוואָרן אויף אַ גאַנצן טאַג; אַהיים געקומען ערשט צו וועטשערע.

ווען דער טאַטע פֿלעגט אַהיים קומען פֿונעם מאַרק אָן אַפּגעהאַרעוועטער, אַ מידער, פֿלעגט די שטיפּמאַמע אויסגיסן פֿאַר אים איר גאַנץ ביטער האַרץ: „הערשל אַזוי“ און „הערשל אַזוי.“

דער טאַטע, בטבֿע אַ גוטער, האָט אים קיין מאָל נישט געשלאָגן. אמת, ער האָט געהאַט עגמת-נפֿש פֿון הערשלים „שטיקלעך“, ס'האַט אים בפֿירוש געאַרט, און אַז די שטיפּמאַמע האָט פֿאַרענדיקט איר „צושטעלן אַ בענקעלע“, פֿלעגט ער טרויעריק אַ שמייכל טאָן:

– ער וועט נאָך זײַן אַ לײַט, זלאַטע, זאַרג זיך נישט. וועסט נאָך זען, אַז ער וועט זײַן אַ לײַט, נאָר ... פֿון די „אַרעמע לײַט.“

זעענדיק אַז דער טאַטע קומט אָפּ דעם גאַנצן ענין מיט אַ ווערטל, האָט די שטיפּמאַמע זיך אַליין אָן עצה געגעבן. קניפֿן האָט זי געקענט, האָט זי אים געקניפט. פֿון יעדן קניפֿ האָט ער, ווי מען זאָגט, „געזען קראַקע מיט לעמבעריק.“

און הערשל האָט געענטפֿערט אויף איר קניפֿן מיט נייע „שטיקלעך“ און מיט נייע „שפיצלעך.“

אַט אַזאַ איז ער געווען. אַ שטיפֿער איינער אין דער וועלט. דער סאַמעראַדנער מלך פֿון אַלע קונדסים.

בײַ זיי אין שטוב האָט זיך אַרומגעדרייט אַ האָן, ווי בײַ זײַן טאַטן אין וויינגאַרטן. דער דאָזיקער האָן האָט געטאָן וואָס ער האָט געוואָלט, אַנגעמאַכט דאָרטן, וווּ ער האָט געוואָלט. קיינער האָט אים נישט געטשעפעט. קיינער האָט אים נישט געפֿרעגט קיין שאלות. די שטיפּמאַמע, וואָס איז צו הערשלען געווען ערגער ווי אַ פֿלבֿ, איז צום האָן געווען ממש ווי אַ טויב.

די שטיפּמאַמע, וואָס האָט געגלויבט אין שדים, רוחות און גילגולים, האָט זיך איינגערעדט, אַז דער האָן איז אַ גילגול פֿון איר ערשטן מאָן הערש-מענדל. זי האָט אים דערקענט אין זײַן „זײַטיקן קוק“ און אין זײַן ציטערן מיטן קעפל. הערש-מענדל מיט די ביינער.

אַז קיינער איז נישט געווען אין דער היים, האָט זי אים טאַקע גערופֿן "הערש-מענדל" און זיך געווישט מיטן פֿאַרטוך די אויגן:

– קומסט אָפּ, הערש-מענדל. אַ האָן ביסטו געוואָרן, וויי איז מיר. ווער האָט דיך געהייסן נאַכלויפֿן אַלע מיידן, הערש-מענדל? כ'האַב דיך געוואָרנט, הערש-מענדל. איצט ביסטו מגולגל געוואָרן אין אַ האָן, וויי איז מיר.

אַ רגע שפעטער:

– דײַן מזל, הערש-מענדל, וואָס ביסט אַרײַנגעלאָפֿן צו מיר אין די הענט און כ'האַב דיך דערקענט. בײַ אַן אַנדערן וואָלט מען דיך שוין פֿון לאַנג געקוילעט, פֿון לאַנג אויפֿגעגעסן און פֿון לאַנג שוין אַן דיר פֿאַרגעסן.

און דער האָן הערש-מענדל האָט בפֿירוש געפֿילט, אַז די שטיפּמאַמע איז אים אַ פֿרײַנד. צי ער האָט אויך דערקענט, אַז זי איז אַ מאָל געווען זײַן ווייב, ווייסט נישט הערשל זומערווינט. און דאָס וואָס ער ווייסט נישט, וועט ער נישט דערציילן.

וויפֿל הענער און הינער מען האָט שוין נישט אויסגעקוילעט, הערש-מענדל דער האָן איז געבליבן לעבן, באַהיט און באַשיצט פֿון דער שטיפּמאַמען, וואָס האָט אים אַפֿילו געגעבן פֿון צײַט צו צײַט עסן הינערשע פולקעס פֿון אַנדערע געקוילעטע הינער.

די שטיפּמאַמע האָט זיך דערמאָנט, אַז איר ערשטער מאָן, הערש-מענדל, האָט ליב געהאַט אַ הינערשע פולקע, ס'לעבן.

פֿאַרשטייט זיך, אַז הערשל זומערווינט האָט פֿײַנט געהאַט הערש-מענדל דעם האָן, ווייל ער האָט פֿײַנט געהאַט די שטיפּמאַמע.

וּוּ עַר הָאָט נאָר געקענט, איז ער דעם האָן דערגאַנגען די יאָרן.
פֿון אויסרײַסן פֿעדערן אײנציקווייז, רפֿעדט מען שוין נישט.

הָאָט דער האָן געכאַפט אַ דרימל, הָאָט אים הערשל אויפֿגעוועקט.
הָאָט ער דעם האָן אָנגעטראָפֿן אין הויף, הָאָט ער אים אַזוי לאַנג
געיאָגט, ביז דער האָן הָאָט אַרויפֿגעפֿלאַטערט אויפֿן פֿלויט און זיך
הײזעריק צעקרייעט, גערופֿן צו הילף די שטיפֿמאַמע.

די שטיפֿמאַמע, דערהערנדיק דעם פֿאַרצווייפֿלטן קריי פֿון הערש-
מענדל דעם האָן, איז געקומען צו לויפֿן נישט-טויט נישט-
לעבעדיק און אים אויסגעלייזט פֿון הערשלים הענט.

פֿאַר דער שטיפֿמאַמען איז יעדער הײזעריקער קריי פֿונעם האָן
געווען נאָך אַ סימן, אַז זי הָאָט דאָ צו טאָן מיט אַ גילגול פֿון איר
ערשטן מאָן, ע"ה. אַזוי פֿלעגט ער קרייען, ווען מען פֿלעגט אים
מכבד זײן מיט אַן עליה.

מאַכט זיך אַ מאָל, דער שטיפֿער הערשל הָאָט ווידער געיאָגט דעם
הָאָן איבערן הויף. דער האָן הָאָט זיך מיט צעפֿלאַשעטע פֿליגל
געטראָגן ווי אַ נישט-גוטער. הערשל הָאָט דערפֿון ווילד הנאה
געהאַט. ער הָאָט זיך געיאָגט נאָך אים און געזונגען דאָס לידל,
וואָס ער הָאָט אַליין צוגעטראַכט אַ וואָך אויף צו פֿריער, ווען ער
הָאָט געזען דעם האָן פֿיקן אַ הינערשע פֿולקע:

הערש-מענדל הינער-פֿרעסער,
דו זאַלסט נישט וואַקסן גרעסער.

דער האָן איז, ווי זײן שטייגער אין אַזאַ סכּנה, אַרויף אויפֿן פֿלויט.
נאָר הערשל הָאָט אים נישט צו רו געלאָזט. ער הָאָט געקרייעט,
גערופֿן צו הילף די שטיפֿמאַמע. די שטיפֿמאַמע איז אָבער נישט
געווען אין דער היים. זי איז גראָד געגאַנגען עפעס אײנקויפֿן אין
שפּײז-געוועלבל. אויפֿן וועג הָאָט זי אָנגעטראָפֿן גיטל די
שפּרעכערין און מיט איר פֿאַרפֿירט אַ שמועס וועגן שדים, רוחות
און גילגולים, און אַנדערע ווייבערישע זאַכן.

ווען זי איז אַהיים געקומען, הָאָט זי געטראָפֿן אונדזער הערשל אַ
צעפֿלאַמטן, אַ גליקלעכן, זיך יאָגנדיק נאָכן האָן, און דער האָן
הָאָט שוין קוים-קוים געכאַרכלט.

אַז הערשל האָט געלייזט דאָס זייניקע, איז איבעריק צו דערציילן.
די שטיפּמאַמע האָט אים גוט-גוט אָנגעדרייט די אויערן. הערשל
האָט זיך קוים אַרויסגעריסן פֿון אירע הענט. אַנטלויפֿנדיק האָט
ער איר אַרויסגעשטעלט די צונג און טאַקע תּיכּף זיך צעזונגען
איבער דער גאַנצער גאַס, קינד און קייט זאַלן הערן:

הערש-מענדל הינער-פֿרעסער,
דו זאַלסט נישט וואַקסן גרעסער.

די שטיפּמאַמע האָט געהאַלטען דעם אויסגעלייזטן האָן אין אירע
אַרעמס, אים צוגעטוליעט צום האַרצן און געשעפטשעט:

– קומסט אָפּ, הערשל-מענדל, וויי איז מיר! און דעם
אַנטלויפֿנדיקן הערשל האָט זי נאַכגעשריגן:

וואַרט, וואַרט, אַז דו וועסט אַהיים קומען צו וועטשערע, וועסטו
ערשט כאַפּן דאָס דייניקע.

פֿאַרשטייט זיך, אַז הערשל איז נישט אַהיים געקומען צו
וועטשערע. אַ הונגעריקער, האָט ער זיך אַרומגעדרייט איבער די
גאַסן. אין דמיון געזען ווי הערש-מענדל דער האָן פּיקט אַ
הינערשע פּולקע, ווי די שטיפּמאַמע ווינטשט אים צו מיטן גאַנצן
האַרצן:

– עס, עס, הערש-מענדל, זאַל דיר וויל באַקומען!

הערשל האָט חרטה געהאַט. צו וואַס האָט עס אים געטויגט?
איצט טאַטשעט אים דער הונגער, נאָר אַהיים גיין האָט ער מורא.

ביי נאַכט, ווען אַלע זענען שוין געשלאָפֿן, איז הערשל אַהיים
געקומען. שטיל, אויף די שפיץ פֿינגער, איז ער אַרויפֿגעקראַכן
אויפֿן בוידעם און זיך געלייגט אַ הונגעריקער שלאָפֿן.

אַ מאַדנעם חלום האָט ער געהאַט: ער אַליין איז אַ יונג הינדל, אַ
פֿאַרשרייטס. די שטיפּמאַמע, אַ פֿעטע, בכּבֿודיקע הון, פֿירט אים
דאָס ערשט מאַל אין חדר אַרײַן.

דער מלמד – גאָט מײַנער! – איז הערש-מענדל דער האָן. ער האַלט, ווי זײַן שטייגער, דאָס קעפל אויף אַ זײַט און ער פֿרעגט אים:

– קמץ אַ, ווי מאַכט?

און טאַקע תיכף אַ פיק אים אין קעפל.

– און קמץ ג, יינגעלע?

און נאָך אַ מאָל אַ פיק אים אין קעפל.

אַ דערשראָקענער האָט זיך הערשל אויפֿגעכאַפט פֿונעם שלאָף און זיך אַרומגעקוקט אין אַלע זײַטן.

יא, ער איז אויפֿן בוידעם, און אַלץ איז געווען אַ חלום.

ער האָט אַפֿגעאַטעמט און זיך שאַרף איינגעהערט.

אַבער ווער פיקט עס פֿאַרט?

ער איז פֿאַמעלעך צוגעקראָכן צום דאָך-פֿענצטערל און אַרויסגעשטעקט דעם קאַפּ.

די ערשטע רגע איז הערשל געבליבן ווי געפלעפֿט. דער הימל איז געווען אויסגעשטערנט. אויפֿן שוואַרצן קוימען איז געשטאַנען הערש-מענדל דער האָן און געפיקט מיט זײַן שאַרפֿן שנאָבל די שטערן.

דער נאַרישער האָן האָט געמײנט, אַז דאָס זענען זערנעס.

הערשל האָט דערפֿילט די ספּנה. לאַזן הערש-מענדלען אַזוי ווייטער פיקן די שטערן, מאַכט ער אַ תּל פֿון דער גאַנצער זומערנאַכט, נישט נאָר פֿון דער, נאָר פֿון אַלע שטערנעכט בכלל. ווייל וווּ ס'איז באַקאַנט, לאַזט אַרײַן נאָכט איבער דער צווייטער בירושה די שטערן.

הערשל איז פאָמעלעך אַרויסגעקראָכן דורכן דאָך-פֿענצטערל. אויפֿן בויך האָט ער זיך פֿאָמעלעך-פֿאָמעלעך דערנענטערט צום קוימען, הערש-מענדל זאָל נישט הערן.

און הערש-מענדל דער האָן איז טאַקע געווען אַזוי פֿאַרנומען מיט דער אַכילה, אַז ער האָט טאַקע גאַרנישט נישט געהערט.

מיט אַ מאָל האָט אים הערשל אַ כאַפּ געטאָן ביי די פֿליגל. הערש-מענדל דער האָן האָט זיך אַזוי דערשראָקן, אַז פֿאַר שרעק האָט ער צוריק אויסגעבראַכן אַלע שטערן, וואָס ער האָט שוין געהאַט אויסגעפֿיקט.

הערשל האָט מיטן דערשראָקענעם האָן געדרייט איבערן קאַפּ און געזונגען אַ ניי לידל, וואָס איז אים גראָד איינגעפֿאַלן:

הערש-מענדל שטערנפֿיקער,
די אַכילה איז דער עיקר.

די שטערן אויפֿן הימעל האָבן ממזריש צו אים אַראָפּגעוונקען,
הערשל האָט פֿאַרשטאַנען זייער מיין:

– הערשל, מיר'ן קיין מאָל נישט פֿאַרגעסן די טובֿה.

די ערשטע פֿאַר מינוט איז דער האָן געווען אַזוי פֿריטשמעליעט. דאָס שטערן-מאַלצייט, וואָס ער האָט געפֿראַוועט שטילערהייט היט אַזאַ הנאה, איז אַזוי אומגעריכט איבערגעריסן געוואָרן, אַז ער האָט די ערשטע פֿאַר מינוט נישט געוואָסט בכלל, וואָס ס'טוט זיך מיט אים.

ערשט ווען הערשל האָט מיט אים אָנגעהויבן צו דרייען איבערן קאַפּ און גענומען טאַנצן אַרום דער קוימען ווי אַן אינדיאַנער, האָט ער זיך מוראדיק צעקרייעט.

די הענער פֿונעם שטעטל האָבן אים אָפּגעענטפֿערט, ווי ס'איז דער שטייגער פֿון הענער. ס'איז געוואָרן אַזאַ קרייעריי. אַז די באַלעבאַטיים פֿון שטעטל האָבן זיך אויפֿגעכאַפּט, אָפּגעגאַסן נעגל-וואַסער, געמיינט, אַז ס'טאַגט שוין.

הערשִלס שטיִפֿמאַמע האָט דערהערט דאָס פֿאַרצווייִפֿלטע קרייען
פֿון איר גילגול... זי האָט דערפֿילט די סכּנה. אין הוילן העמד און
מיט דער קאָטשערע אין דער האַנט איז זי אַרויף אויפֿן בודעם,
קוים זיך אַדורכגעשפּאַרט דורכן דאָך-פֿענצטערל.
וואָס הערשִל האָט אָפּגעלייזט, קענט איר זיך שוין אַליין
פֿאַרשטעלן. די שטיִפֿמאַמע האָט אים נישט געזשאַלעוועט.

הערשִל זומערווינט ווייזט נאָך היינט די ברוין-און-בלאָ סימנים פֿון
יענע קלעפּ. אָבער ס'האָט זיך געלוינט:

די שטערן האָב איך פֿאַרט געראַטעוועט. –

הערש-מענדל דער האָן איז פֿון יענער נאַכט אָן געוואָרן עפעס
נישט מיט אַלעמען. אין אַ פּאָר וואָכן אַרום האָט ער פֿאַרוואָרפֿן
דעם קעפל צום לעצטן מאָל אין אַ ווינקל פֿונעם הויף.

אין וואָס פֿאַר אַ גילגול ער איז היינט, ווייסט קיינער נישט. ער,
הערשִל, איז אָבער געקומען צו זיך פֿון די קלעפּ. אַ סימן: אָט
לעבט ער און דערציילט אמתע מעשיות וואָס האָבן זיך געטראָפֿן
טאַקע מיט אים אַליין.

אָט, למשל, די מעשה מיט די פֿייגל:

געשען איז דאָס מיט יאָרן קאַריק. הערשִל איז דענסטמאָל געווען
אַ בחור פֿון אַ יאָר אַכצן-ניינצן, אַ יונג מיט ביינער. זיין יינגערע
שוועסטער איידל האָט שוין געהאַט חתונה געהאַט. נאָר די
שטיִפֿמאַמע האָט נאָך, ווי איר שטייגער, געוואָרטשעט:

– ביי לייטן איז אַזאַ יונג שוין אַ טאַטע, נאָר דאָס דרייט זיך אַרום
פּוסט און פּאַסט. יאָגט זיך נאָך מיידן. וועסט נאָך האָבן דעם
זעלבן סוף ווי מיין הערש-מענדל. געדענק מיינע רייד.

נאָר מאַלע וואָס די שטיִפֿמאַמע האָט געוואָרטשעט. קיין פֿריינד
איז זי אים קיין מאָל נישט געווען, און זינט דעם טויט פֿון הערש-
מענדל דעם האָן – אַוודאי און אַוודאי נישט.

אַגב, האָט זי יעדעס יאָר – אין טאָג וואָס הערש-מענדל דער האָן
איז נפֿטר געוואָרן – געגעבן ליכט אין שול און עוזר דער שמש
האָט געזאָגט קדיש פֿאַר באַצאַלטס.

הקיצור, הערשלים יינגערע שוועסטער איידל האָט מיט מזל חתונה
געהאַט און צום יאָר איז זי געלעגן געוואָרן מיט אַ יינגל.

צוויי טעג פֿאַרן ברית האָט דער טאַטע אַוועקגערופֿן הערשלען אין
אַ זייט און צו אים געזאָגט:

– שפּאַן איין, מיין זון, דאָס פֿערד און פֿאַר אַריבער קיין דאַראַבאַן
צו זלמן דעם שענקער און זאָג אים, מיין זון, אַז ער זאָל דיר געבן
דאָס פֿעסל וויין, וואָס ער האָט אַוועקגעשטעלט פֿאַר מיר מיט
צוואַנציק יאָר צוריק. אים ירצה השם, איבערמאַרן, אַזוי זאָג
אים, וועט זיין דער פֿריילעכסטער טאָג אין מיין לעבן: דאָס
ערשטע אייניקל. נעם די בייטש, הערשל, שפּאַן איין דאָס פֿערד
און פֿאַר און קום באַצייטנס מיטן פֿעסל וויין, דער ברית זאָל
חלילה נישט ווערן פֿאַרשטערט.

הערשלים טאַטע און זלמן דער שענקער פֿון דאַראַבאַן זענען
געווען געשוואָרענע גוטע ברידער. איין גוף און איין נשמה. מיט
אַן ערך צוואַנציק יאָר צוריק, ווען זיי האָבן זיך נאָך אַ לאַנגער
צייט נאָך אַ מאָל געטראָפֿן, האָט זלמן דער שענקער פֿאַר זיין חבֿר
אין די אויגן אַראָפּגעשטעלט אַ פֿעסל וויין אין קעלער, און אַ
קלאָפּ טוענדיק זיין חבֿר אין פלייצע, אים געזאָגט, אַז דאָס פֿעסל
וויין קען ער שיקן נעמען, ווען ער וועט זיין אויפֿגעלייגט און ווען
ס'וועט זיך אים דוכטן, אַז ס'איז דער פֿריילעכסטער טאָג אין זיין
לעבן.

אַן ערך צוואַנציק יאָר איז געשטאַנען דאָס פֿעסל ביי זלמן דעם
שענקער אין קעלער, ביז ס'האָט זיך דערוואַרט.

דאָס ערשטע מאָל אין זיין לעבן האָט הערשל געזען דעם טאַטנס
פנים שיינען. נאָר אמתע פֿרייד איז מסוגל צו אַזאַ ליכטיקייט.

הערשל האָט איינגעשפּאַנט פֿערד און וואָגן, גענומען די בייטש
מיט דער רויטער טראָלד אין האַנט אַריין:

– וויא, קאַשטאַן, קיין דאַראַבאַן!

קיין דאַראַבאַן איז געווען אַ מהלך וועגס. באַרג-אַרויף, באַרג-אַראָפּ. פֿעלד און וואַלד, טאַפּאַליעס פּאַזע וועג. פֿייגל און זונגאַלד. דאָס פֿערדל, אויסגערוט און זאַט, איז געלאָפֿן, נישט געוואַרט, און הערשל זאָל עס דערמאָנען מיט דער בייטש.

הערשל איז געווען אויפֿגעלייגט ביז גאַר. געקנאַלט מיטן בייטשל סתם אין דער וועלט אַרײַן. אויף די ליפֿן האָט זיך אים געגרייזלט אַ גראַם, אָט ערשט טאַקע צוגעטראַכט:

נישט קיין פֿערדל, נאָר אַ באַן
לויפֿט עס, פֿליט קיין דאַראַבאַן.
פֿרעגט דאָס פֿערדל: הערשל, ס'טייטש?
זאָג, צו וואָס טויג דיר די בייטש?

הערשל האָט טאַקע געפֿילט, אַז די בייטש איז איבעריק. דערפֿאַר האָט ער צוגעטראַכט דאָס לידל. און אפֿשר בלויז דערפֿאַר, ווייל מיט אַ לידל איז היימלעכער אויפֿן וועג.

פֿאַר נאַכט איז ער אָנגעקומען קיין דאַראַבאַן. זלמן דער הענקער האָט זיך מיט אים דערפֿרייט, ווי מיט אַן אבן-טובֿ. אַ קלייניקייט, דער איינציקער זון פֿון זײַן בעסטן חבֿר!

ער האָט הערשלען אַ קלאַפּ געטאַן אין דער פלייצע:

– וואָס מאַכט עפעס דער טאַטע? אַלט געוואָרן, האָ?

און אַז הערשל האָט אים איבערגעגעבן זײַן שליחות, האָט אים זלמן דער שענקער ווידער אַ מאָל אַ קלאַפּ געטאַן אין דער פלייצע:

– אַזוי האָב איך דיר ליב, הערשל. הייסט עס, ס'קומט אונדז אַ מזל-טובֿ. פֿאַרשטייט זיך, אַז דאָס פֿעסל וויין שטייט. מיט די יאָרן איז עס געוואָרן שטאַרקער, נישט ווי איך און דיין טאַטע: וואָס אַלטער אַלץ שוואַכער.

און מיט אַ טיפֿן זיפֿן האָט זלמן דער שענקער פֿאַרענדיקט:

אַך, ווען דער מענטש וואָלט געווען געגליכן צו אַ פֿעסל וויין! –

הערשל האָט אויסגעשפּאַנט די פֿערד, און כאָטש ער האָט מיטגענומען אַ זעקל האָבער פֿון דער היים, האָט זלמן דער שענקער עס נישט געלאָזט אויפֿבינדן:

– דיין זעקל האָבער וועסטו האָבן אויף צוריקוועגנס. היינט, פֿאַרשטייטו מיד, איז דיין לאָשעק דער גאַסט פֿון מיין לאָשעק. זיי וועלן עסן פֿון איין קאַרעטע. מיין לאָשעק האָט ליב אורחים. געראָטן אין באַלעבאַס. פֿאַרשטאַנען, הערשל?

אַז הערשל האָט זיך אָפּגעפֿאַרטיקט מיטן פֿערד, האָט אים זלמן דער שענקער פֿאַרבעטן אין דער גרויסער סאַליע. אָנגעגאַסן צוויי גלעזלעך וויין, איינס פֿאַר זיך און דאָס צווייטע פֿאַרן גאַסט:

– לחיים, הערשל, און זאַל דיין טאַטע האָבן נחת פֿון דיר!

הערשל איז געווען מיד און הונגעריק פֿונעם לאַנגן וועג. זלמן דער שענקער האָט עס דערפֿילט און זיך אָנגערופֿן:

– ביסט הונגעריק, הערשל. מיין פלוניתטע איז מחויב צוריקצוקומען אַ ליאָדע רגע, זי איז געגאַנגען צו אַ לוויה.

הערשל האָט געוואָסט, אַז זלמן דער שענקערס ווייב, זיסל, „אויף אַלע ייִדישע קינדער,“ פֿאַרפֿעלט נישט קיין איין ייִדישע לוויה אין שטאָט.

תמיד, צוריקקומענדיק פֿון אַזאַ לוויה, האָט זי געהאַט אַ טבֿע צו זאָגן:

– אַ לוויה איז דאָס געווען, אויף אַלע ייִדישע קינדער! האָט מען זי טאַקע דערפֿאַר גערופֿן אין שטאָט „זיסל אויף אַלע ייִדישע קינדער.“

ווען „זיסל אויף אַלע ייִדישע קינדער“ איז אַהיים געקומען און זלמן דער שענקער האָט איר דערציילט, סאַראַ ליבן גאַסט מיר

האַבן, האָט זי תיכף גענומען צוגרייטן די וועטשערע. אָפּגעלייגט דאָס דערציילן וועגן דער לוויה אויף שפּעטער.

אַבער ווען אַלע זענען געזעסן ביים טיש, האָט זי זיך מער נישט געקענט איינהאַלטן, גענומען דערציילן וועגן דער לוויה מיט אַלע פּיטשעווקעס און פֿאַרענדיקט אויף איר שטייגער:

– אַ לוויה האָט ער געהאַט, אויף אַלע ייִדישע קינדער!

הערשלען איז דאָס עסן נישט באַקומען. דער לוויה-ריח, וואָס האָט געשלאָגן פֿון דער שענקערקע און פֿון אירע רייד, האָט אים פֿאַרשלאָגן דעם אַפּעטיט.

אַ מידער איז הערשל אַוועקגעפֿאַלן אויף זיין געלעגער. אין חלום האָט ער געזען אַ לוויה. פֿיר ייִדן טראָגן די מיטה. דער טאַטע גייט מיט אַן אַראָפּגעלאָזטן קאַפּ. ער זיפֿצט און זאָגט צו דער שטיפּמאַמען, וואָס גייט נעבן אים שווייגנדיק:

– שוין נישטאָ מער הערשל!

און די שטיפּמאַמע ענטפֿערט אים אַפּ מיט אַ שטאַך:

– אַ טייערע תּכשיט געווען... ס'האַט בעסער נישט געזאַלט געבוירן ווערן.

פּלוצעם וואַקסט אויס, ווי פֿון אונטער דער ערד, זיסל די שענקערקע. דאָר און הויך, די באַקן מער איינגעפֿאַלן ווי געוויינטלעך. זי טייטלט מיטן פֿינגער אויפֿן ארון און רופֿט זיך אַפּ אויף אַ קול, אַלע ייִדן זאַלן הערן:

אַבער אַ לוויה האָט אונדזער הערשל, אויף אַלע ייִדישע קינדער! –

די שענקערקע פֿאַרשווינדט, ווערט נעלם. די לוויה פֿאַרשווינדט. ווייס איך וואָס, ס'איז גאָר אַ ברית – זיין, הערשלים, ברית. אַלע זענען זיך משֿמח... מען טרינקט וויין, מ'פֿאַרבײסט מיט לעקעך. הערשל זעט ווי איטשע דער מוהל דערנענטערט זיך צו אים. דער מעסער האַלט ער צווישן די ציין. הערשל וויל אַ געשריי טאָן, אַז

מען האָט אים שוין איין מאָל געמלט, נאָר ער קען נישט. ער וויל
אַנטלויפֿן, נאָר די פֿיס זענען אים שווער, ווי בלייבן...

הערשל האָט זיך אויפֿגעכאַפט פֿון שלאָף, דרייַ מאָל אויסגעשפּיגן.
אין דרויסן האָבן שוין ייִדן געהאַנדלט און געוואַנדלט. בייַ זלמן
דער שענקער אין שענק זענען שוין געזעסן פּויערים. זיי האָבן
גערײַכערט מאַכאַרקע און געטרונקען ווייַן.

איינס און צוויי איז הערשל געווען אַן אָנגעטוענער. ער האָט זיך
געוואַשן, אָפּגעדאַוונט אויף איין פֿוס, דערנאָך איינגעשפּאַנט דאָס
פֿערדל. זלמן דער שענקער האָט אים געהאַלפֿן אַרויפֿלייגן דאָס
פֿעסל ווייַן אויפֿן וואָגן.

– וויאַ, קאַשטאַן!

פֿאַרן אָפּפֿאַרן האָט זיך באַוויזן זיסל, „אויף אַלע ייִדישע קינדער“
מיט אַ פּעקל אין דער האַנט. דאָס האָט זי אים מיטגעגעבן עסן
אויפֿן וועג: אַ קלייניקייט, אַ גאַנצן טאַג פֿאַרן; מען דאַרף עפּעס
נעמען אין מויל אַרײַן; ערשט פֿאַרנאַכט צו וועט ער מיט גאַטס
הילף אָנקומען אַהיים.

הערשל האָט גענומען דאָס פּעקל, אויסגעמיטן צו קוקן דער
שענקערקע אין די אויגן. ער האָט זי פֿיינט געהאַט, אָט די לוויה-
גייערקע, וואָס האָט זיך אים אַרומגעפּלאַנטערט יענע נאַכט אין
חלום, געווען גרייט אים צו ברענגען צו קבֿורה.

ערשט ווען הערשל איז אַרויסגעפֿאַרן פֿון דאַראַבאַן, האָט זיך פֿון
אים אָפּגעטאַן דער שאַטן פֿונעם נעכטיקן חלום.

אָט איז די ווינטמיל, און אָט פֿאַרקערעוועט ער זיך צום ברייטן
שליאַך, וואָס לויט באַרג-אַרויף, באַרג-אַראַפּ דורך פֿעלד און דורך
וואַלד ביז אַהיים אין שטעטל.

די בייטש אויף צוריק איז אויך געווען איבעריק. נאָר פֿאַרפֿאַלן;
מיטגענומען זי אין וועג אַרײַן, דאַרף מען זי אַהיים ברענגען.

דער טאַג איז געווען אַ זומערדיק-הייסער, דער שליאַך אַ
שטויביקער. הערשל האָט פֿון זיך אַראַפּגעוואַרפֿן ס'רעקל.

– אַה, אַ מחיה!

נאָר וואָס ווייטער, האָט די זון גענומען אַלץ מער בראַטן און ברענען. אין האַלדז איז אים געוואָרן טרוקן, ער האָט קוים געקענט כאַפֿן דעם אָטעם.

מיט אַ מאָל האָט זיך הערשל געכאַפט, אַז ער איז דער אמתער יאַלד; אין וואָגן ליגט אַ פֿעסל וויין, און ער גייט אויס פֿאַר דורשט. אמת, דאָס פֿעסל וויין איז פֿאַרן ברית, נאָר וואָס קען עס שאַטן, אַז ער וועט געבן אַ זופּ, לעשן דעם דורשט? ווער וועט זיך כאַפֿן און ווער וועט האַבן פֿאַראיבל?

און נישט לאַנג געטראַכט, האָט הערשל אויסגעשלעפט דעם קאָריק פֿונעם פֿעסל, זיך צוגעבויגן און אַ פֿעסטן זשליאַק געטאַן.

דער וויין, ווי געזאַגט, איז געווען אַלט און שטאַרק. פֿון דעם פֿעסטן זשליאַק האָט זיך ביי הערשלען אָנגעהויבן דרייען דער קאַפּ. די אויגן האַבן זיך ביי אים גענומען קלעפֿן. און אַט-אַט איז ער אַנטשלאָפֿן געוואָרן. אַ גליק וואָס דאָס פֿערדל האָט געקענט דעם וועג.

ווי פֿיל ער איז אַזוי אָפּגעשלאָפֿן, געדענקט ער נישט. נאָר אַז ער האָט זיך אויפֿגעכאַפט האָט ער דערזען אַ מאַדנע בליק; אַרום דעם וואָגן זענען געלעגן אַריבער הונדערט פֿייגל אויף דער ערד און אַלע זענען געווען טויט-שיכור.

ערשט איצט האָט זיך הערשל געכאַפט, אַז ער האָט פֿאַרגעסן צו פֿאַרשטאַפֿן צוריק דאָס פֿעסל מיטן קאָריק. בשעת ער איז געשלאָפֿן, זענען אָנגעפֿלויגן די פֿייגל. יעדער פֿייגל האָט אַ זופּ געטאַן פֿונעם וויין און איז תיכף אַוועקגעפֿאַלן שיכור אויף דער ערד.

הערשל איז אַראָפּגעשפרונגען פֿונעם וואָגן. ער האָט מורא געהאַט, אַז די פֿייגל וועלן צופֿליען, ווען זיי וועלן זיך אויסניכטערן. אַ שאַד, אַזוי פֿיל שיינע פֿייגל מיט אַ מאָל. ס'וועט

זײַן די אמתע שׂמחה, ווען זײ וועלן זיך צעשפילן מאַרגן אויפֿן ברית.

אין קעשענע בײַ זיך האָט ער געפֿונען אַ לאַנגן פֿאַדעם. אײנס בײַ אײנס האָט ער געבונדן די פֿיסלעך פֿון די פֿײַגל, וואָס זענען געשמאַק געשלאָפֿן.

אַז ער האָט שוין געהאַט געבונדן אַלע פֿײַגל מיטן לאַנגן פֿאַדעם, האָט ער דעם פֿאַדעם אַרומגעוויקלט אַרום בױך. געמאַכט אַ פֿעסטן קנופֿ. איצט וועלן זײ שוין נישט קענען אַוועקפֿליען, אַפֿילו ווען זײ וועלן זיך אויסניכטערן.

צופֿרידן מיטן שטיקל אַרבעט, וואָס ער האָט אָפֿגעטאַן, האָט הערשל זומערווינט נאָך אַ מאָל אַ פֿעסטן זופֿ געטאַן פֿונעם פֿעסל וײַן און איז ווידער אַ מאָל אַנטשלאָפֿן געוואָרן.

און אַז ער האָט זיך אויפֿגעכאַפט פֿון זײַן דרימל, האָט ער דערפֿילט ווי זײַנע פֿיס צאַפֿלען אין דער לופֿטן, און מיטן קאַפֿ רירט ער אָן די וואַלקנס.

בשעת ער איז געשמאַק געשלאָפֿן, האָבן זיך די פֿײַגל אויסגעניכטערט, אָפֿגעטרייסלט דעם שלאָף פֿון זײַערע פֿליגל, און גענומען פֿליען מיט הערשל זומערווינט אַרויף, אַרויף צו די וואַלקנס, וואָס האָבן זיך געשיפֿט אויפֿן הימל.

הערשעלס האַרץ האָט געפֿלאָטערט פֿאַר פֿחד. ער האָט געהערט דאָס פֿערדל אונטן אויפֿן וועג הירזשען. ס'רופֿט אים, דערמאַנט אים, אַז ער האָט געלאָזט דאָס פֿעסל וײַן אויף הפֿקר, אַז מאַרגן איז דער ברית און אַז דער טאַטע וועט האָבן אַ פֿאַרשטערטע שׂמחה.

– אַ שײַנע מעשה, כֿלעבן, – האָט הערשל זיך אַליין געמוסרט, – צו וואָס האָבן דיר געטויגט די פֿײַגל, האָ? איצט האָסטו; זע, זײ טראָגן דײַך אַוועק, ווי אַ רוח דעם מלמד, און ווער וויסט וווּ זײ וועלן דײַך פֿאַרטראָגן?

נאָר דער מוסר האָט גאַרנישט געהאַלפֿן, ס'איז געווען פֿאַרפֿאַלן.

הערשל האָט אַראָפּגעשריגן צום פֿערדל, וואָס איז געשטאַנען
אויפֿן מיטן שליאָך, און נישט געוויסט וואָס צו טאָן:

– פֿיר אַהיים דאָס פֿעסל וויין, קאַשטאַן. דו קענסט דעם וועג. זיי
געזונט, קאַשטאַן, לאַז גריסן דעם טאַטן, איידלען גיב אָפּ פֿון מיר
אַ מזל-טובֿ און דער שטיפּמאַמען אַ פֿייג.

דאָס פֿערדל האָט געשפיצט די אויערן, כדי בעסער צו הערן, וואָס
הערשל שרייט צו אים אַראָפּ פֿון אונטער די וואַלקנס. און, ווייזט
אויס, אַז ער האָט פֿאַרשטאַנען, ווייל ער האָט אַ צי געטאַן דעם
וואָגן און זיך געלאָזט אַליין אָן דעם באַלעבאַס און אָן דער בייטש
אין וועג אַריין.

די פֿייגל, וואָס האָבן געטראָגן אונדזער הערשלען אַלץ העכער און
העכער, האָבן זיך געזונגען. זייער געזאַנג איז געווען מלא-טעם. אַ
געזאַנג איבער אַלע געזאַנגען, פֿאַר דער זון, פֿאַרן ווינט און פֿאַר
די וואַלקנס.

הערשל האָט זיך אַ וויילע צוגעהערט צום געזאַנג און דערנאָך זיך
אַליין צעזונגען. אַ קול האָט ער געהאַט אַ שיינס, אַ פֿייפֿל אין
האַלדז. די פֿייגל האָבן זיך פֿאַרחידושט און זיך דורכגעשמועסט
צווישן זיך:

– אַ מאָדנער פֿויגל, אָט דער וואָס פֿליט מיט אונדז, אָבער זינגען
קען ער.

– טאַקע אַ מאָדנער פֿויגל, – האָט זיך אָפּגערופֿן אַ צווייטער, –
און זיין שיר איז אין גאַנצן אַנדערש, ער שמעקט ווי צייטיקע
רויטע קאַרשן.

– רויטע קאַרשן? – האָט זיך אָפּגערופֿן אַ יונג פֿייגעלע, – איך
האַב ליב רויטע קאַרשן.

– אַ חכם אַ פֿויגל, – האָט געחוזקט אַ מיטל-יאָריקער פֿויגל, –
ווער האָט דאָס פֿיינט צו פֿיקן קאַרשן, סיידן אַ שוטה.

– ווייסט איר וואָס, חֲבֵרָה, – האָט געזאָגט אַן עלטערער פֿויגל, –
לאָמיר פֿליען צו זײַנוול סאַדאַוויק אין קאַרשנסאַד, די קאַרשן
מוזן שוין זײַן צײַטיק.

– אין קאַרשנסאַד! אין קאַרשנסאַד! – האָבן אַלע פֿייגל
אונטערגעכאַפט, און זיך געלאָזט פֿליען הענדום-פענדום קײן
ציגאַנעשט, וווּ ס'האַט זיך געפֿונען זײַנוולס קאַרשנסאַד.

די פֿייגל האָבן אין זײַנוולס קאַרשנסאַד אָנגעמאַכט דעם אמתן
חורבן – דערציילט הערשל. די סטראַשידלעס מיט די בעזעמס אין
די הענט, וואָס זענען דאָרט געשטאַנען, האָבן גאַרנישט געהאַלפֿן.

און טאַקע אַ דאַנק אָט דעם פֿלי מיט די פֿייגל אין זײַנוולס
קאַרשנסאַד איז הערשל געראַטעוועט געוואָרן. דאָס פֿליען איז
געווען מוראדיק. ס'האַט אים געשווינדלט אין קאַפּ, געטונקלט אין
די אויגן, געזשומעט אין די אויערן.

אַבער קוים האָבן זיך די פֿייגל אַראָפּגעלאָזט אויפֿן ערשטן
קאַרשנבוים, האָט הערשל איבערגעריסן דעם פֿאַדעם איינס און
צוויי, איז אַראָפּגעשפרונגען פֿונעם בוים, אַריבערגעשפרונגען
איבערן פֿלויט און זיך געלאָזט אַהיים.

פֿון ציגאַנעשט אַהיים איז געווען נישט מער ווי פֿיר מײַל. הערשל
איז געלאָפֿן אָן אַן אָטעם, און נאָך מעריבֿ איז ער קוים אַ
לעבעדיקער אַרײַנגעפֿאַלן צום טאַטן אין שטוב אַרײַן.

דאָס פֿערדל איז גראָד שטיין געבליבן מיטן פֿעסל וויין פֿאַר דער
טיר, אַזוי אַז קײנער האָט זיך נישט געכאַפט, וואָס מיט הערשלען
האַט זיך געטראָפֿן.

צו מאָרגנס אויפֿן ברית האָט הערשל דערציילט די מעשה מיט די
פֿייגל און פֿון דעם גרויסן נס, וואָס איז מיט אים געשען. און פֿדי
אַלע זאַלן וויסן, אַז ער דערציילט דעם אמת, האָט ער פֿאַר
אַלעמען איבערגעזונגען דאָס ליד פֿון די פֿייגל, וואָס זיי האָבן
געזונגען, בשעת זיי האָבן אים געטראָגן אין דער לופֿטן.

פֿון דער מעשה איז צו זען, ס'אַראַ גרויסן און גוטן גאָט מיר האָבן.
אויב ער האָט געקענט מציל זײַן און העלפֿן אַזאַ לײַדאַק ווי

הערשל זומעררוינט, וועט ער אַוודאי מציל זײַן אַלע ערלעכע און
גאַטספּאַרכטיקע ייִדן, וואָס פּאַלגן גאַטס געבאַטן און גיין אין
זײַנע וועגן.

אַמן סלה.

Copyright © 2007, Leonard Prager
All Rights Reserved